

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตยในบริบทสังคมไทย

จัดทำโดย นายสังวรณ์ ลิปตพัลลภ

รหัส ๕๙๐๔๔๑

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตยในบริบทสังคมไทย

ชื่อผู้เขียน นายสังวรณ์ ลิปตพัลลภ^๑

บทคัดย่อ

ธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตยในบริบทสังคมไทย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตยในบริบทของสังคมไทย และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดธรรมาธิปไตยกับแนวคิดประชาธิปไตย ธรรมาธิปไตยเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีส่วนในการส่งเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความเป็นธรรม และโดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักการของธรรมาธิปไตยซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะส่งเสริมให้ระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงและมีความเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนมีความเสมอภาคของประชาชนทุกระดับเข้ามาผสมผสานในการพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตยในทุกระดับทั้งระดับบุคคลและระดับหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน

คำสำคัญ ธรรมาธิปไตย, ประชาธิปไตย, การเมืองไทย

^๑ สังวรณ์ ลิปตพัลลภ

บทนำ

ลัทธิการเมืองการปกครองในโลกยุคปัจจุบันมีหลายลัทธิ² เช่น ลัทธิปัจเจกชน (Individualism) เสรีนิยม (Liberalism) สังคมนิยม (Socialism) ประชาธิปไตย (Democracy) อนุรักษนิยม (Conservatism) สหนิยมประชาธิปไตย ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) อุดมคตินิยม (Idealism) อนาธิปไตย (Anarchism) ซินดีกัลลิสต์ (Syndicalism) กิลด์โซเชี่ยลลิสต์ พหุนิยม (Pluralism) มาร์กซิสม์ (Marxism) คอมมิวนิสต์ (Communism) ฟาสซิสต์ (Fascism) นาซี (Nazism) เป็นต้น แต่เมื่อแบ่งเป็นลัทธิหรือระบอบใหญ่ๆ ได้ 2 ระบอบ คือ

1. ระบอบเสรีนิยม หรือประชาธิปไตย (Liberalism/Democracy)
2. ระบอบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ (Socialism/Communism)

ในสังคมไทย ได้ใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ถือว่ามีความโปร่งใสมากที่สุดคือกฎหมายรัฐธรรมนูญปี พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนและเอื้อประโยชน์ต่อการปกครองและบริหารรัฐกิจ เพื่อให้เกิดความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยของประเทศชาติ แต่เมื่อมองดูในสถานการณ์ปัจจุบันแล้ว ปัญหาสังคมโดยรวม และปัญหาของปัจเจกชนในสังคมก็ยังไม่ได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญเท่าที่ควร แม้ว่าสถาบันทางการเมืองจะแบ่งการปกครองออกมาอย่างชัดเจน ได้แก่

1. สถาบันฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative Institution)
2. สถาบันฝ่ายบริหาร (Executive Institution)
3. สถาบันฝ่ายตุลาการ (Judicial Institution)

แต่ว่าโดยความเป็นจริงสังคมปัจจุบันยังเกิดความสับสนเดือดร้อนวุ่นวายกันอยู่ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะมีสาเหตุมาจากสังคมนั้นได้เปลี่ยนแปลงทั้งหมดก็หาไม่ หรือเพราะว่าสถาบันการเมืองการปกครองนั้นยังคงรูปลักษณะใหญ่ๆ อยู่ แต่ที่เปลี่ยนไปบ้างคงเป็นเพราะว่าบริบทของสังคมในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาไปในด้านวัตถุมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยาการทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ มากมาย การเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมจึงเกิดการแข่งขันกัน ทำมาหากิน แข่งขันแสวงหาวัตถุเพื่อที่จะนำมาสนองความต้องการของตัวเอง เมื่อได้ประสบสิ่งที่เหมาะสมในทางวัตถุแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์จะได้รับก็คือ การยอมรับนับถือของสังคมมากยิ่งขึ้น

ในระบอบประชาธิปไตย ถือว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญจะช่วยให้เกิดการปกครองที่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลายๆ ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ อย่างไรก็ตามในสังคมไทย แม้จะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเสมือนแผนผังให้เดินตามเส้นทางประชาธิปไตยก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพระพุทธศาสนาดังนั้นการนำหลักการแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารประเทศจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ หลักธรรมาธิปไตย เป็นหลักการปกครองหนึ่งที่ยึดถือเอาธรรมหรือความถูกต้องดีงามเป็นแนวทางในการปกครองบริหารประเทศชาติบ้านเมือง ไม่ว่าจะปกครองด้วยระบอบใด ๆ ก็ตาม แต่ถ้าผู้นำมีหลักธรรมาธิปไตยแล้ว ก็เชื่อถือได้ว่าการปกครองของผู้นำเป็นไปอย่างถูกต้อง ดีงาม หากขาดหลักธรรมาธิปไตยเสียแล้ว แม้เป็นการปกครองที่ถือเสียงข้างมากหรือประชาธิปไตยก็ตาม ก็อาจเป็นเผด็จการในระบอบประชาธิปไตยก็เป็นได้

ธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตย

ความหมายของธรรมาธิปไตย

² อานนท์ อาภาภิรม, รัฐศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : O.S Printing House Co., Ltd. 2528), หน้า 106-120.

ธรรมาธิปไตย คือการปกครองที่ยึดเอาธรรมเป็นหลักหรือเอาความถูกต้อง ถือความดีงาม พิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญาอันบริสุทธิ์วินิจฉัยตัดสินที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุดเท่าที่มองเห็นด้วยการค้นคว้ารับฟังแสวงหาความจริงอย่างที่สุดด้วยการคิดถึงที่สุดและอย่างจริงในที่สุดการกระทำอะไร สิ่งนั้นต้องเกิดขึ้นจากสุดยอดแห่งสติปัญญา สุดยอดแห่งคุณธรรม³

ความสำคัญของธรรมาธิปไตย

ประชาธิปไตยก็จะได้เสียงข้างมากที่ดี ได้ประชาธิปไตยที่ดี จะต้องเป็นธรรมาธิปไตยให้ได้เสียก่อน ในประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบันนำหลักการปกครองมุ่งก่อประโยชน์ในการเคารพสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค ความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งในระบบการเมืองก็สามารถเข้าไปกำหนดตรวจสอบนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเพื่อจะทำให้เกิดความโปร่งใสขึ้น ในระบบอำนาจของรัฐการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐอย่างเป็นธรรมได้

ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า “ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่”⁴

ศาสตราจารย์จรูญ สุภาพ กล่าวสรุปไว้ว่า ประชาธิปไตยในแง่การปกครองมุ่งถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่เข้าร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ อันเดียวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม⁵

ผศ.หญิง อรรถกฤษณ์ ให้ความหมายว่า ความหมายของประชาธิปไตยอาจแบ่งอย่างกว้างๆได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ความหมายอย่างแคบ คือ รูปแบบการปกครองแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเสรี

2. ความหมายอย่างกว้าง คือ ประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งที่ยึดถืออุดมคติ และหลักที่กำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ลาสกี (Harold Laski) อธิบายว่า ประชาธิปไตย เป็นความปรารถนาที่มนุษย์ต้องการรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง และความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจสังคมและ การเมือง

เมอร์เรียน (C.E. Merriam) ให้ความหมายว่า เป็นการดำรงชีวิตเพื่อความผาสุกร่วมกัน โดยมีเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง

แม็กไอเวอร์ (R.M. Maciver) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยเป็นทั้งรูปการ ปกครองและวิถีชีวิตที่ถือเอาเสรีภาพเป็นหลักสำคัญ

ลินด์เซย์ (A.D. Lindsay) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถดำเนินร่วมกันโดยไม่สูญเสียเสรีภาพตามที่แต่ละคนปรารถนา

ประเภทของประชาธิปไตย

ก) ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือ แบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy) ได้แก่ การที่ราษฎรสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสาธารณะ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน หรือมติของที่ประชุม อีกนัยหนึ่ง ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) คือ การที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง ประชาชนใช้อำนาจปกครองกันเองเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสำหรับประเทศเล็กๆ และประชากรไม่มากนัก เช่น นครรัฐกรีกในสมัยโบราณ ซึ่งสามารถจะเรียกประชุมประชาชนทุกคนได้

³ พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2,(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2532), หน้า 11-13.

⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด), 2546 หน้า 656.

⁵ จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, หน้า 24-25 <http://taback.sripruetta.ac.th/-0202/closemeanings.htm>

และลงมติโดยการชুমือหรือโดยวิธีอื่น เช่น การนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุช่ายหรือชวา หรือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย จำนวนก้อนหินคือคะแนนเสียง ซึ่งถือว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง ตัวอย่างกระบวนการประชาธิปไตยโดยตรงก็อาจมีกรณีที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนไม่มาก เช่น ประมาณ 100–200 คน มีการอภิปรายถกเถียง จากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ก็ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตยโดยตรงคงกระทำกันไม่ได้ ต้องใช้ระบบประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งตัวแทน เช่น การเลือกตั้ง ส.ส. การเลือกตั้ง ส.ว. การเลือกตั้ง อบจ. ฯลฯ

ข) ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) ได้แก่ การปกครองแบบมีผู้แทนคือการที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทนตน ซึ่งจะอยู่ในวาระ 2 ปี 4 ปี หรือ 5 ปี

ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมนั้น อาจเรียกได้อีกอย่างว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน หมายถึง การที่ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนประชาชน จะไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนนี้แบ่งรูปแบบของรัฐบาลออกเป็น 3 ระบบ คือ **แบบรัฐสภา (Parliamentary form)**

โดยมีหลักการสำคัญ คือ ไม่แยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative) กับฝ่ายบริหาร รัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) กับคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดรัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมาย และมีฐานะอำนาจความสำคัญเหนือกว่าคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะเข้าดำรงตำแหน่งได้ต่อเมื่อได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แต่คณะรัฐมนตรีอาจ ยุบสภาได้ การปกครองแบบรัฐสภานั้น อาจจะมีผู้นำของรัฐหรือประเทศ เป็นประธานสูงสุดที่เรียกว่าประมุขซึ่งมี ๒ ประเภท ได้แก่

พระมหากษัตริย์เป็นประมุขและประธานาธิบดีเป็นประมุข ไม่มีบทบาททางการเมือง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศที่ปกครองแบบรัฐสภาที่กล่าวมานั้น เช่น ประเทศอังกฤษ เดนมาร์ก ไทย อินเดีย ญี่ปุ่น ฯลฯ

แบบประธานาธิบดี (Presidential form)

โดยมีหลักการสำคัญ คือ

1. เป็นการใช้ระบบการแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ฝ่ายบริหาร (ประธานาธิบดี) ฝ่ายตุลาการ (ศาล)
2. แต่ละฝ่ายมีอำนาจและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตนแต่มีอำนาจในการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต
3. รัฐสภาและประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ ตัวอย่าง ประเทศสหรัฐอเมริกา บราซิล อุรุกวัย

แบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี (Semi-parliamentary or semi-presidential forms)

ประชาธิปไตยแบบนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประชาธิปไตยแบบมีกลุ่มหลากหลายหรือแบบพหุนิยม (Pluralism) ได้แก่ ระบบประชาธิปไตยที่มีผู้แทนและมีการแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) และระบบประธานาธิบดี (Presidential System)⁶

ความสำคัญของประชาธิปไตย

⁶ จรุง สุภาพ, สัทธิการเมืองเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, หน้า 20 <http://taback.sripruetta.ac.th/-0202/closemeanings.htm>

ระบบประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบันมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศอย่างมาก เป้าหมายของประชาธิปไตยคือการสร้างสรรชีวิตที่ดีและมีความสุขให้แก่ประชาชน ประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบันมีหลักประโยชน์อยู่ 3 ระดับคือ

1) ระดับปัจเจกบุคคล คือ หลักความเสมอภาคในปัจเจกบุคคลในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกมีส่วนร่วมในทางการปกครองประโยชน์ของส่วนร่วมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น นโยบายจัดการศึกษาให้ทั่วถึง นโยบายสาธารณสุข นโยบายการรักษาความสงบ เรียบร้อยภายในสังคม นโยบายป้องกันประเทศนอกจากนั้นยังช่วยควบคุม กำกับและตรวจสอบการทำงานของระบบการบริหาร

2) ระดับคนใกล้ชิดหรือกลุ่มคนรอบข้าง ประชาธิปไตยในสังคมยังส่งเสริมให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ให้ความเคารพต่อสิทธิของคนในสังคม ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการทำมาหากินอย่างเท่าเทียมกัน

3) ระดับชุมชน สังคม รัฐและโลก ประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบันจะสร้างความรับผิดชอบต่อรับผิดชอบต่อส่วนรวมมีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตยของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน การตื่นตัวทางการเมืองเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและไม่มีการคอร์รัปชัน ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองในการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยมีวิธีการดังนี้คือ 1) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือการประชาพิจารณ์ (Public hearing) 2) การแสดงประชามติ 3) การรับอำนาจคืน (Recall) 4) การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ (Impeachment)

ประชาธิปไตยในสังคมไทย

ครั้นต่อมาเมื่อวัฒนธรรมทางการเมืองของโลกตะวันตกได้แผ่อิทธิพลครอบคลุมไปทั่ว แม้ในประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบนั้นด้วย โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มบุคคลที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบประชาธิปไตยมาหลังจากนั้นจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดในทางการเมืองการปกครองและที่เห็นได้ชัดในยุคของ ร. 5 ที่พระองค์ทรงเล็งเห็นความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้นโดยทรงมีกุลโอบาย เพื่อที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนั้น และพระองค์ก็ทรงกระทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในระบบทางสังคมหลายประการ เช่น ปฏิรูปการปกครอง การศึกษา และทรงเลิกทาส เป็นต้น⁷

ระยะต้น (First Period)

ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา อารยธรรมและแนวความคิดของตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก อันมีสาเหตุมาจากการเปิดประเทศและการสนับสนุนให้คนไทยศึกษาถึงศิลปวิทยาการทางตะวันตก รวมไปถึง การส่งนักศึกษาไทยไปศึกษาต่างประเทศตะวันตกจากกระแสอารยธรรมและความคิดที่แตกต่างเป็นผลให้ความเชื่อความศรัทธาในลัทธิเทวสิทธิ (Divine Right) และระบบการปกครองรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกกัดเซาะและได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ส่วนทางด้านการเมืองไทยภายในเองก็มีปัญหาเรื้อรังตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงต้นรัชกาล เพราะอำนาจทางการเมืองมีได้รวมอยู่ที่พระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว แต่มีกลุ่มการเมืองที่มีบทบาทสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2427 ได้มีเจ้านายและขุนนางคณะหนึ่ง (กลุ่มก้าวหน้า ร.ศ. 103) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยไปศึกษาหรือมีประสบการณ์ในประเทศแถบยุโรปได้ทำการยื่นหนังสือชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์โลกในขณะนั้นว่า ภัย

⁷ พระมหากษัตริย์ อธิฎฐาโน (สนธิสุข), 2548. ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประชาธิปไตยในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต. สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 85-90.

จากประเทศมหาอำนาจตะวันตกอาจส่งผลกระทบต่อประเทศ จึงกราบบังคมทูลเสนอแนะถึงแนวทางแก้ไข และป้องกัน โดยการยกเลิกการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) แล้วสถาปนาระบบกษัตริย์ที่อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ที่มีคณะเสนาบดีหรือคณะรัฐมนตรี (Cabinet) เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินตามกระทรวงต่างๆ

ต่อมาถึงยุครัชสมัยรัชกาลที่ 7 ทรงครองราชย์ได้ 7 ปี ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ก็ต้องสิ้นสุดลงเมื่อการปฏิวัติโดย คณะราษฎร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ภายหลังการปฏิวัติสำเร็จคณะราษฎรได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ในวันที่ 27 มิถุนายน และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรฉบับแรกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ต่อมาพระองค์ประกาศสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 และทรงสละสิทธิที่จะแต่งตั้ง ผู้ครองราชย์สมบัติสืบต่อจากพระองค์สาเหตุที่มีการปฏิวัตินั้น มีสาเหตุต่างๆ ดังนี้ คือ

1. สาเหตุทางสังคม (Social Cause)

จากความเหลื่อมล้ำในเรื่องสิทธิต่างๆ ระหว่างสามัญชนซึ่งไม่มีสิทธิ์อะไร กับกลุ่มพระราชวงศ์ที่มีสิทธิพิเศษอยู่มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบรมวงศานุวงศ์และอภิรัฐสภาสามารถใช้อภิสิทธิ์ที่มีอยู่เหนือบุคคลทั่วไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและหมู่คณะ

2. สาเหตุทางเศรษฐกิจ (Economic Cause)

ภาวะเศรษฐกิจทางการเงินของประเทศอยู่ในสภาพไม่มั่นคงตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เกิดการขาดดุลอย่างมากในบัญชีรายรับรายจ่ายของแผ่นดิน อีกทั้งการที่ประเทศประสบอุทกภัยและภัยแล้ง ในปี พ.ศ. 2452 - 2453 และ 2460 - 2462 ทำให้พืชผักเกษตรกรรมประสบความเสียหายอย่างมาก และเมื่อประจวบกับปัญหาเศรษฐกิจภายนอกประเทศอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกที่เรียกว่า “เศรษฐกิจตกต่ำทศวรรษ 1930”) อันเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไข ปัญหาโดยการปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมากเพื่อลดรายจ่ายของรัฐ

3. สาเหตุทางการเมือง (Political Cause)

การที่สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลในพระราชวงศ์เพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น “อภิรัฐมนตรีสภา” ในปี 2468 ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการของพระมหากษัตริย์ แต่สมาชิกส่วนมากเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ ทำให้อภิรัฐมนตรีสภาเป็นเสมือน “เสนาบดีสภาวงใน” ที่มีอำนาจและอิทธิพลในการปกครองค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้เอง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการแตกแยกในหมู่เสนาบดีและขุนนางทั้งหลาย

4. สาเหตุทางจิตวิทยา (Psychological Cause)

เกิดจากความคาดหวังทางการเมืองที่สูงขึ้น แต่ระบบการเมืองมีการปรับตัวสนองความคาดหวังของประชาชนได้ในระดับต่ำ กระแสการต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้แสดงออกอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ระบบการเมืองกลับมีการปรับตัวอย่างเชื่องช้าและขาดตอน โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พัฒนาการทางการเมืองหยุดชะงักมากที่สุด เมื่อความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของประชาชนกับความสามารถของระบบการเมืองถึงจุดหนึ่งก็จะทำให้เกิดการปฏิวัติ (Revolution)

5. สาเหตุจากปัจจัยภายนอกประเทศ (Cause of the factor from other country)

เนื่องจากกระแสความนิยมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาหรือมีประสบการณ์ในประเทศตะวันตกซึ่ง

แนวความคิดของคนเหล่านี้จะมีความเห็นว่า การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า ด้วยอุดมการณ์ที่ปรารถนาอยากจะทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ จึงมีความเชื่อมั่นว่าการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยน่าจะเป็นหนทางที่ เหมาะสมและถูกต้องที่สุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ระยะกลาง (Middle Periods)

ในช่วงนี้ได้มีกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า “คณะราษฎร” กลุ่มนี้ได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ และ ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี เป็นผู้ริเริ่ม มีการประชุมครั้งแรกในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ที่หอพักแห่งหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส

คณะราษฎรมีเป้าหมายที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) เป็นระบอบกษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitution Monarchy)⁸ และการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลัก 6 ประการ⁹ คือ

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน
5. จะต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนั้นไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ธรรมาธิปไตยกับการเมืองไทย

สถานการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน

สถานการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบันได้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆทางการเมืองมากมาย ที่สำคัญเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การเมืองภาคประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญปี 2550 กลุ่มคนที่เป็นแกนนำในการแสดงออกซึ่งสิ่งที่เรียกว่า การเมืองภาคประชาชน ก็คือกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย การรวมตัวกันชุมนุมซึ่งเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เพื่อเรียกร้องสิ่งต่างๆที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยต้องการ แต่สิ่งสำคัญที่พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเรียกร้องนั้นคือสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองใหม่” เป็นแนวคิดที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ส่งออกมา เพื่อหาทางออกให้กับประเทศไทยไม่ให้เกิดกลับไปสู่ “การเมืองน้ำเน่า”การเมืองในปัจจุบันเป็นระบบการเมืองที่ไม่โปร่งใส เพราะถูกผูกขาดโดยนักเลือกตั้งในพื้นที่เขตเลือกตั้งและนายทุน ที่ยังคงเต็มไปด้วยปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง ทุกจริตการเลือกตั้ง ใช้อิทธิพลและระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่น เพื่อข่มขู่ประชาชน อีกทั้งยังใช้อำนาจรัฐและอำนาจเงินเพื่อให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้งทุกวิถีทางบนความอ่อนแอและฉ้อฉลของคณะกรรมการการเลือกตั้งบางคนที่ไม่

⁸ ปรีดี พนมยงค์, “เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” ในวิชัย บำรุงฤทธิ์, รัฐศาสตร์สาร 14 ฉบับปฏิวัติและประชาธิปไตย, (พระนคร : โรงพิมพ์ เจริญวิทยการพิมพ์, 2517), หน้า 210-212.

⁹ เกียรติชัย พงษ์พานิช, “การปฏิวัติ 2475” ในสังวรการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 53.

สามารถทำให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างสุจริตเที่ยงธรรม เมื่อการเลือกตั้งเต็มไปด้วยการทุจริตฉ้อฉลและใช้เงินเป็นตัวตั้ง ทำให้การเมืองไทยกลายเป็น “ธนาธิปไตย” เกิดการตอบแทนบุญคุณต่อนายทุนของพรรคการเมืองรัฐบาลซึ่งประกอบไปด้วยพรรคการเมืองที่ฉ้อฉล จึงมุ่งแต่จะทุจริตคอร์รัปชัน กระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จึงได้เรียกร้องการเมืองใหม่ เพื่อยุติปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เมื่อเค้านึกคิดว่าประชาธิปไตยกำลังเข้าสู่ทางตันและในที่สุดจึงเข้าสู่การทำรัฐประหารโดย คสช. ในที่สุด¹⁰ ซึ่งคนไทยโดยส่วนมากก็รอคอยการปกครองที่มีหลักธรรมาธิปไตยเป็นเสมือนเข็มทิศในการปกครองเพื่อให้ประเทศชาติเดินไปอย่างถูกทิศทางและมีความโปร่งใสไม่เป็นที่ครหาของนานาชาติอีกต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ประชาธิปไตยมีความหมายที่ถูกจำแนกออกเป็น 2 อย่าง คือ ประชาธิปไตยอย่างแคบ และ ประชาธิปไตยอย่างกว้าง ทั้งสองอย่างนี้ ก็มุ่งเน้นถึงความเป็นใหญ่ของคนหมู่มากเป็นสำคัญ แต่ก็มีข้อที่แตกต่างกันอยู่คือ ประชาธิปไตยอย่างแคบจะมุ่งเฉพาะอำนาจเป็นของประชาชน ส่วนประชาธิปไตยอย่างกว้างนอกจากประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองแล้ว ยังมุ่งไปถึงวิถีการดำเนินชีวิต (The way of life) อีกด้วย กล่าวคือ สังคมจะต้องมีการยอมรับในหลักของสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ โดยยึดหลักของประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นสำคัญ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเพียงอย่างเดียว ประชาธิปไตยมีทั้งโดยประเภทและโดยระบบ การที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นเรียกร้องสิทธิต่างๆ ในที่ประชุมสาธารณะ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน หรือผู้แทน หรือมติในที่ประชุม เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบโดยตรง หรือแบบบริสุทธ์ ส่วนการกระทำดังกล่าว จะต้องผ่านตัวแทน หรือที่เรียกว่า ผู้แทนราษฎร คือผู้ที่ประชาชนเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในสภา เพื่อเป็นปากเสียงแทนนั้น เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy)

แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยบนพื้นฐานของหลักธรรมาธิปไตย

การพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมไทยมีการพัฒนามาตามลำดับ อย่างไรก็ตามการนำหลักการธรรมาธิปไตยมาบริหารประเทศโดยร่วมกับระบอบประชาธิปไตยนั้น จะเป็นอีกมิติหนึ่งของการปกครองประเทศชาติบ้านเมืองที่มีความโปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งการที่จะให้เกิดความเป็นธรรมและโปร่งใสตามหลักธรรมาธิปไตยนั้น ต้องพัฒนาทั้งตัวของนักการเมืองเอง และประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศให้เข้าใจในหลักการของธรรมาธิปไตย และประชาธิปไตย อย่างแท้จริง ซึ่งควรได้รับการพัฒนาดังต่อไปนี้

ระดับปัจเจกบุคคล การพัฒนาระดับปัจเจกบุคคล ควรมีการส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในตัวของนักการเมือง ในด้านความเป็นชาตินิยมและรักประเทศชาติบ้านเมือง เห็นแก่ประเทศชาติบ้านเมืองมากกว่าพวกพ้อง อีกทั้งจิตสำนึกของประชาชนอีกด้วย โดยเฉพาะในเรื่องของความสำคัญในการใช้สิทธิหรือปกป้องสิทธิของตน โดยการคัดเลือกตัวแทนหรือผู้แทนที่มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่เลือกตามกระแสนิยม หรือตามสินจ้างรางวัลหรือผลประโยชน์ที่นักการเมืองเสนอให้มา

ระดับหน่วยงาน ก็เช่นเดียวกัน ควรมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยเริ่มจากการคัดเลือกผู้นำในหน่วยงานองค์กรที่มีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เพื่อให้เกิดการซึบซับในสิ่งที่ตั้งมาอย่างสม่าเสมอ ใช้หลักการธรรมาธิปไตยนำการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ได้ อีกทั้งร่วมกันสอดส่อง ดูแล ส่งเสริม ช่วยเหลือ ให้คนดีมีศีลธรรมได้เป็นผู้นำในทุกระดับของสังคมให้ได้

¹⁰ อิศริภรณ์ แก้วใส. วิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในประเทศไทยปัจจุบัน <https://www.gotoknow.org/posts/358007> [2016, Aug, 2]

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเมืองระดับรากหญ้าที่ประชาชนมีโอกาสได้ใกล้ชิดมากที่สุดและเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดอีกด้วย

บรรณานุกรม

- เกียรติชัย พงษ์พานิช, 2514, “การปฏิวัติ 2475” ในสัตว์การเมือง, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช.
- จรรยา สุภาพ, สัทธิการเมืองเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, 2534. [online], Available: <http://taback.sripruetta.ac.th/-0202/closemeanings.htm> [2016, July 30].
- ปรีดี พนมยงค์, 2517. “เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” ในวิชัย บำรุงฤทธิ์, รัฐศาสตร์สาร 14 ฉบับปฏิวัติและประชาธิปไตย, พระนคร: โรงพิมพ์ เจริญวิทย์การพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2549. ธรรมาธิปไตยไม่มาจึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ (จุดบรรจบ: รัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์) พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532. พุทธศาสนากับสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหากฤตวิทย์ อธิภูฐานโน (สนธิสุข), 2548. ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประชาธิปไตยในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน, 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- อิสริภรณ์ แก้วใส. วิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในประเทศไทยปัจจุบัน [online], Available: <https://www.gotoknow.org/posts/358007> [2016, Aug 2]